

Oceny książek • Book reviews**„Cancer of the breast”**

Donegan & Spratt

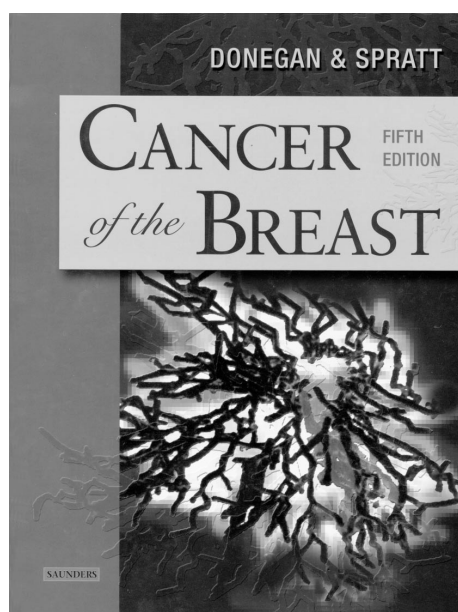
Philadeldhia i inne: Elsevier Science, 2002, stron 1050

ISBN 0-7216-8951-5

Pierwsze wydanie monografii raka piersi pod redakcją Donegana i Spratta ukazało się w 1967 roku wydanie czwarte opublikowano przed pięciu laty.

Obecne wydanie znacznie różni się od poprzedniego i w zasadzie jest to zupełnie nowy tekst. Monografia składa się z 51 rozdziałów dotyczących wszelkich zagadnień dotyczącymi raka piersi. Poszczególne rozdziały zostały napisane przez 88 autorów pochodzących z różnych zarówno amerykańskich jak i europejskich ośrodków. Tekst zawiera szereg zarówno czarno-białych jak i kolorowych ilustracji. Znaczna część podręcznika poświęcona jest zagadnieniom związanym z biologią molekularną, genetyką i problemami związanymi z karcinogenezą. W obszerny i wnikliwy sposób przedstawiono zagadnienia dotyczące predyspozycji genetycznych do zachorowania na raka piersi oraz zasady poradnictwa genetycznego i czynnej profilaktyki. Szczególnie istotne jest, że wiele uwagi poświęcono zasadom wykonywania testów i ich właściwej interpretacji. W części poświęconej stopniowaniu przedstawiono dotychczas stosowane klasyfikacje TNM oraz zaprezentowano najnowszą pochodzącą z 2002 roku klasyfikację.

Rozdziały poświęcone leczeniu chirurgicznemu zawierają szczegółowe opisy poszczególnych technik operacyjnych i są bogato ilustrowane przejrzystymi rysunkami i schematami. Specjalny, odrębny rozdział poświęcono problemowi biopsji węzła wartowniczego. Szeroko omówiono wszystkie dotychczas zebrane doświadczenia dotyczące tego zagadnienia oraz przedyskutowano zalety i ograniczenia tej procedury. Odrębnie przedyskutowano zasady rehabilitacji i rekonstrukcji. W dalszej części monografii przedstawiono zasady leczenia promieniami podkreślając konieczność ścisłej współpracy pomiędzy radioterapeutą, a chirurgiem i onkologiem klinicznym. Duży nacisk autorzy położyli na systemowe leczenie uzupełniające. Przedstawiono wszelkie dostępne obecnie dane dotyczące wskazań do tego leczenia i zasad jego prowadzenia. Podano teoretyczne podstawy tego leczenia, oraz obszernie przedyskutowano przeprowadzone dotychczas

badania kliniczne i meta-analizy. Omówiono również nowe leki i przedstawiono perspektywy dalszego rozwoju leczenia systemowego. Niezwykle cenne są rozdziały poświęcone problemom psychicznym i zagadnieniom związanym z komunikacją z chorymi. Autorzy uwzględnili również rzadkie, niekiedy niezwykle trudne sytuacje kliniczne takie jak leczenie chorych w ciąży czy leczenie przerzutów do oczodołów. Monografie zamykają dwa niezwykle interesujące rozdziały jeden dotyczy problemów analizy statystycznej, a drugi zwraca uwagę na konieczność krytycznej analizy kontrolowanych badań klinicznych. W tym rozdziale zwrócono uwagę na konieczność przestrzegania właściwych zasad konstruowania badań klinicznych i problemy związane z interpretacją wyników.

Ze względu na obszerne i nowoczesne przedyskutowanie wszelkich aspektów związanych z diagnostyką i leczeniem chorych na raka piersi monografia pod redakcją Donegana i Spratta jest ze wszech miar godna polecenia.

Dr n. med. Tadeusz Piętkowski
Klinika Nowotworów Piersi i Chirurgii Rekonstrukcyjnej
Centrum Onkologii – Instytut
w Warszawie

„Podstawy opieki paliatywnej w chorobach nowotworowych”

red. Marek Hebanowski, Krystyna de Walden-Gałuszko, Zbigniew Żylicz

Warszawa: Wydawnictwo Lekarskie PZWL, 1998, stron 220

ISBN 83-200-2139-1

Medycyna paliatywna staje się dziedziną medycyny, która w Polsce jest wprowadzana do nauczania na większości uczelni medycznych. Absolwenci poprzednich lat studiów nie znają jej i dlatego istnieje pilna potrzeba przekazania wszystkim, którzy nie znają paliatywnej medycyny, wszechstronnych informacji. Dokonali tego autorzy z Gdańskiej Akademii oraz dr Żylicz, pisząc książkę, która wyjaśnia i wszechstronnie uczy zasad postępowania z chorymi na nowotwory złośliwe w zaawansowanym okresie choroby.

W 13 rozdziałach, na 220 stronach przedstawili problematykę opieki paliatywnej dostosowując wielodyscyplinarne informacje przede wszystkim do potrzeb lekarzy pierwszego kontaktu i lekarzy różnych specjalności oraz tych, którzy działają w ruchu hospicyjnym i opiekują się chorymi na nowotwory złośliwe.

W pierwszym rozdziale prof. Hebanowski przedstawia rolę „przyszłego” lekarza rodzinnego w opiece nad chorymi na zaawansowane nowotwory, podkreślając, że w polskich realiach dom chorego jest najważniejszym miejscem umierania, a lekarz rodzinny głównym jego opiekunem.

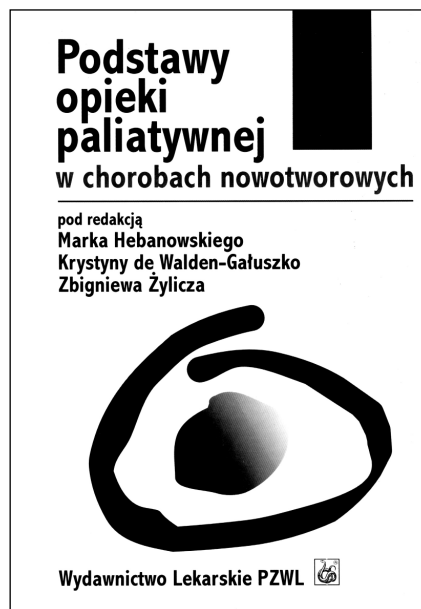
Zmienne warunki organizacyjne w Polsce dopiero w najbliższej przyszłości ukształtują właściwe rozwiązanie potrzeb tych chorych i dlatego wszyscy opiekujący się nimi powinni już teraz poznać zasady opieki paliatywnej.

W drugim rozdziale wyjaśniono podstawowe pojęcia i terminy stosowane w opiece paliatywnej, przedstawiono zasady organizacji, jasno ujęto podstawy leczenia i przekazano własne poglądy autorów na potrzeby i działanie hospicjów oraz na eutanazję.

W następnym rozdziale prof. de Walden-Gałuszko, z pozycji psychologa, szeroko omawia psychospołeczne aspekty opieki paliatywnej. Wnikliwie analizuje patologiczne reakcje psychiczne chorego w terminalnej fazie choroby.

Obszernie opisuje postępowanie z chorymi i jego rodziną w zależności od stanu i warunków, w jakich znajduje się chory, opiekunowie i leczący. Jest to doskonale napisany rozdział, w którym czytelnik znajdzie wszechstronne informacje dotyczące rozpoznawania i leczenia stanów psychicznych chorego, rozwiązywania problemów jego rodziny, a także kłopotów mogących wystąpić u leczących.

W kolejnych rozdziałach omówiono diagnostykę i leczenie bólu, wyjaśniono zasady i wskazania do stosowania poszczególnych środków przeciwbólowych u dorosłych i u dzieci oraz stosowania inwazyjnych sposobów postępowania w przypadkach bólów trudnych do łagodzenia doustnym lub paraenteralnym podawaniem leków.

Leczenie powikłań występujących w zaawansowanych stanach choroby w narządach wewnętrznych, tkankach miękkich i skórze jest bardzo pomocne w opiece nad chorymi na nowotwory i zapewnia optymalne postępowanie w większości sytuacji, w jakich może znaleźć się chory.

Wskazania do paliatywnej radioterapii i chemioterapii oraz hormonoterapii stanowią uzupełnienie arsenału metod postępowania łagodzącego, proponowanego przez prof. Jassemę.

W rozdziale 10 przedstawiono wskazania do leczenia chirurgicznego, celem udrażniania dróg moczowych, oddechowych lub żółciowych.

W następnym rozdziale omówiono postępowanie w przypadku przerzutów do kości, wystąpienia objawów hyperkalcemii, zespołu żyły głównej górnej i wysięków do jamy otrzewnej lub opłucnowej, a następnie omówiono zasady łagodzenia dolegliwości w nieoperacyjnej niedrożności przewodu pokarmowego.

Dr Czuszyńska przedstawiła w 12 rozdziale sposób oceny jakości życia, wymieniając częściej stosowane metody i bliżej omówiła ESAS, metodę, która zdaniem autorki spełnia wymagania dla uzyskania właściwej oceny jakości życia pacjenta, chociaż wymaga wielokrotnego wypełniania ankiet. W końcowym rozdziale dla oceny stanu chorego, i jakości opieki przedstawiono metodę STAS, która umożliwia uzyskanie wszechstronnego obrazu stanu chorego. Badanie z użyciem tej metody jest pracochłonne,

wymaga częstego wypełniania wielopunktowych ankiet. Okresowe, regularne ustalanie ważniejszych potrzeb chorego i oceny stanu ich zaspokajania (audit) może być przeprowadzane w hospicjach stacjonarnych, gdzie jest zapewniony ciągły kontakt z pacjentem, a warunki pobytu są stałe.

Niektóre poglądy wynikają z osobistych doświadczeń poszczególnych autorów i mają znaczenie regionalne, ale znakomita większość w pełni zasługuje na pełne uznanie i nie utraciła swej aktualności.

Książka wypełnia lukę, która dotychczas była częściowo zapełniana przez tłumaczenia, nie zawsze uwzględ-

niające polskie uwarunkowania. Zawiera wiedzę doświadczonych lekarzy, mających wieloletni staż w opiece paliatywnej.

Należy ją polecić wszystkim, którzy w swej pracy lub jako wolontariusze stykają się z chorymi na zaawansowane nowotwory.

Prof. dr hab. med. Jerzy Meyza

Książkę do recenzji przesłał wydawca

„Współodczuwanie w medycynie”

Marzanna Magdoń

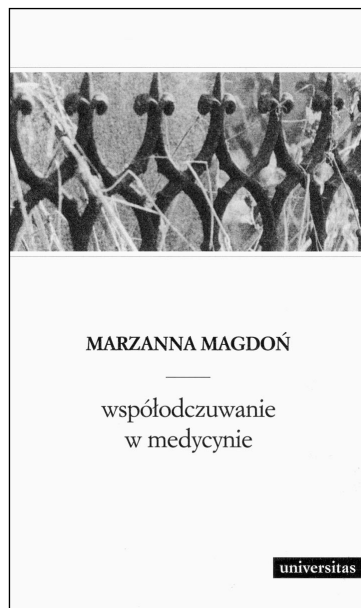
Kraków: Universitas 2002, stron 93, ISBN 83-242-0000-2

Książeczkę otwiera wprowadzenie od strony filozofii prof. Bronisława Łagowskiego, a zamyka podsumowanie „Okiem medyka” prof. Henryka Gaertnera. Bardzo cenne są również wyimki z opinii seniora polskiej medycyny – prof. Kornela Gibińskiego, podane na ostatniej stronie okładki.

Własne słowa Autorki znajdują się więc między niejako klamrami ocen filozofii i medycyny, które to oceny wskazują na frapujący filozoficzno-medyczny amalgamat spojrzeń, refleksji i poglądów Autorki. Poszczególne teksty często stawiają w postaci rozważań, aforyzmów czy sentencji, pytania i próby odpowiedzi na problemy chorego człowieka. Lekarza i psychosomatyka oraz wychowawcy i nauczyciela. Autorka dysponuje dobrymi kwalifikacjami, umożliwiającymi celne pytania i odpowiedzi. Kwalifikacje te wyniosła z rodzinnego lekarskiego domu, ze studiów i pracy w uczelni, wreszcie z własnego poszerzania wiedzy teoretycznej i praktycznej, dostarczającego coraz to nowych istotnych doświadczeń.

Obecna książeczka nie jest pierwszą w swej dziedzinie, była nią „Księga Marzanna Zofia” (Universitas 2000), mająca autobiograficzne rysy z wątkami poezji i filozofii. Warto tu też wspomnieć o zaangażowaniu Autorki m.in. w Towarzystwo Edukacji Psychosomatycznej, Polskie Towarzystwo Schweitzerowskie, w organizację corocznych międzynarodowych sympozjów obu towarzystw i w czasopismo „sztuka leczenia”.

Ze zbiorem winni się zapoznać wszyscy zainteresowani przyszli i obecni pracownicy medycyny, a także psycholodzy, filozofowie i rehabilitanci. O potrzebie takiej publi-

kacji świadczy fakt jej dotowania przez Collegium Medicum UJ. Znana krakowska oficyna wydawnicza Universitas zapewniła świetną stronę edytorską (przy udziale grafiki Ewy Gray), dobrą dyspozycję treści i trafny wybór czcionki na kremowym papierze oraz dwubarwną półsztywną okładkę.

Prof. Henryk Gaertner
Kraków

„125 lat Kaliskiego Towarzystwa Lekarskiego 1877-2002” Księga Pamiątkowa

red. Zbigniew Kledecki

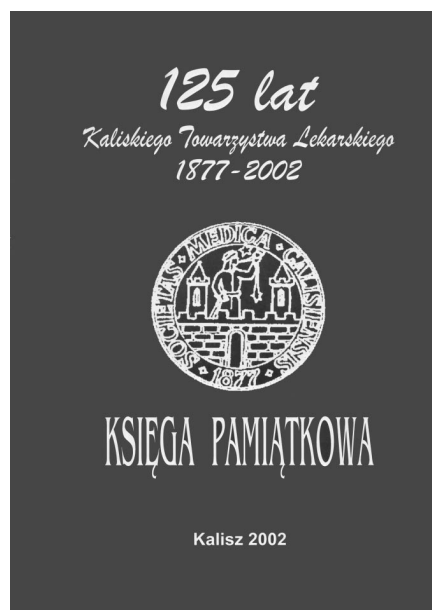
Kalisz: Kaliskie Towarzystwo Lekarskie, 2002, stron 326
ISBN 83-915902-5-9

Pierwsza strona książki przynosi informacje o 12 autorach pamiętnika wraz z ich zdjęciami. Po krótkim słowie „Od Redakcji” 125-letnie dzieje Towarzystwa przedstawia jego prezes – Zbigniew Kledecki, redaktor księgi. Jest on również autorem następnego ważnego rozdziału o władzach Towarzystwa w latach 1877 do 2002. Warto tu wspomnieć o zasługach dr. Kledeckiego, od 1964 roku wiceprezesa, a od 1974 do dzisiaj – prezesa Towarzystwa. Trzeci wielki, bo liczący 180 stron, rozdział jest poświęcony członkom honorowym Towarzystwa (byli oni też tematem jego zeszytu naukowego nr 6 /2000. Rozdział ten zawiera biogramy wszystkich 40 członków honorowych: 19 sprzed I wojny światowej, 10 – z okresu międzywojennego i 11 – z lat po ostatniej wojnie światowej, w tym 3 żyjących).

Wśród nich przeważają profesorowie różnych uczelni (w 3/4 ogólnej liczby), nad zasłużonymi lekarzami spoza akademickich środowisk. Wśród profesorów znajduje się kilkunastu związanych głównie lub czasowo z UJ, wśród pozostałych tak wybitni, jak Władysław Biegański, Adam Helbich czy Seweryn Sterling. Natomiast wśród 10 autorów biogramów (poza członkami redakcji) spotykamy nazwiska znane z nauki o dziejach medycyny – jak prof. Włodzimierz Kaczorowski i dr hab. Roman Meissner. Z tymże rozdziałem są związane indeksy nazwisk i miejscowości, sporządziła je Danuta Wańka. Ona jest też autorką, przypominającą 26 pracowników medycznych, zasłużonych dla Kalisza. Spośród nich aż 18 było członkami Towarzystwa, biogramy ich podaje osobny rozdział. Ostatni rozdział księgi (Jerzego Kwiatkowskiego) wymienia filatelistyczne aspekty działalności Towarzystwa (8 pieczęci i trzy kartki pocztowe). Pamiątkową księgę zamykają: zestawienie publikacji dotyczących Towarzystwa (obecna księga jest już 19 pozycją!, pierwsza wyszła jeszcze w roku 1965) i 8-stronicowa lista licznych aktywnych członków Towarzystwa, przeważnie mieszkańców Kalisza.

Księga pamiątkowa stanowi cenny wkład w historię polskiej i kaliskiej medycyny, szpitalnictwa i służby zdrowia oraz samego już 125-letniego Towarzystwa, przywracając naszemu poznaniu i pamięci wiele ciekawych faktów, sylwetek zasłużonych lekarzy i placówek medycznych.

Wysoki merytoryczny poziom księdze zapewniają nie tylko jej autorzy, wybitni przedstawiciele nauki i praktyki

medycznej, lecz również reguły warsztatu naukowego (przypisy, wybrane piśmiennictwo, skróty, indeksy, liczne ilustracje – ponad 150! oraz streszczenia – w języku polskim i angielskim). Reprodukcje pochodzą głównie z własnych zbiorów Towarzystwa i jego prezesa. Są to zdjęcia osób, grup, publikacji, dokumentów, pieczęci, medali, odznak, portretów i tablic. Wzbogacają one wizualnie treść poszczególnych rozdziałów. Zasłużone uznanie należy się też edytorskiej stronie księgi – jej czytelnej dyspozycji i doborowi kroju czcionki, odpowiedniej korekcie oraz ładnej twardej okładce ze złotymi literami tytułu, tłoczonymi na ciemnozielonym tle, chronionej dwubarwną obwolutą (proj. Maciej Kledecki).

Pozostaje pogratulować pięknemu jubileuszu i bardzo wartościowej pamiątkowej księgi.

Prof. Henryk Gaertner
Kraków

Książkę do recenzji przesłał wydawca